

**FOD Binnenlandse Zaken
Algemene Directie Instellingen en Bevolking
Dienst Verkiezingen**

Handleiding voor de voorzitters van de kantonhoofdbureaus met elektronische stemming met papieren bewijsstuk

Verkiezing: Europees Parlement, Kamer en Gewest- en Gemeenschapsparlementen – 26/05/2019
Datum: 19 maart 2019
Referentie: QM805/EKG/2019
Versie: 19 maart 2019

Mevrouw de Voorzitter,
Mijnheer de Voorzitter,

Hierbij vindt u de handleiding voor de voorzitters van de kantonhoofdbureaus met elektronische stemming met papieren bewijsstuk.

Deze handleiding geeft u een overzicht van de algemene regels waaraan u zich moet houden tijdens de uitvoering van uw opdracht.

Voor meer informatie kan u volgende wettelijke bepalingen raadplegen:

1. de wet van 23 maart 1989 betreffende de verkiezing van het Europees Parlement (WVEP);
2. de bijzondere wet en de gewone wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur (voor wat de verkiezing van het Vlaams Parlement en het Waals Parlement betreft) (BWFS en GWFS);
3. de bijzondere wet en de gewone wet van 12 januari 1989 (voor wat de verkiezing van het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreft) (BWVBSL en GWVBSL);
4. het Algemeen Kieswetboek (KWB);
5. de wet van 7 februari 2014 tot organisatie van de elektronische stemming met papieren bewijsstuk (WESP).

Deze handleiding vermeldt eveneens de formulieren die u moet gebruiken. Zij worden in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt. Op alle formulieren waarop de naam en voornamen ingevuld moeten worden, moet elke naam en voornaam voorafgegaan worden door de vermelding: Mevrouw (Mw.) of de Mijnheer (M.)

Opgelet:

1. de naam van een formulier voor de verkiezing van de Kamer begint met de letter **A**;
2. de naam van een formulier voor de verkiezing van het Europees Parlement begint met de letter **C**;
3. de naam van een formulier voor de verkiezing van het Vlaams Parlement begint met de letter **D**;
4. de naam van een formulier voor de verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement begint met de letter **F**.
5. de naam van een formulier voor meerdere verkiezingen begint met de letters **ACF** (Kamer + Europees Parlement + Brussels Hoofdstedelijk Parlement).

De formulieren die voor meerdere verkiezingen van toepassing zijn, dragen samengestelde letters (bijvoorbeeld: formulier ACF/1bis).

Formulieren ACF/bis: Europees Parlement – Kamer - Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Er wordt een bis toegevoegd aan de formulieren voor de verkiezing van het Europees Parlement, de Federale wetgevende Kamers, het Vlaams Parlement en het Brussels Hoofdstedelijk Parlement, die aangepast zijn voor de elektronische stemming. Aangezien er in alle kieskantons van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest enkel elektronisch gestemd wordt, zijn alle formulieren opgesteld volgens die stemwijze en hebben zij allemaal de vermelding «bis» gekregen.

Deze handleiding, de wetteksten, formulieren en veel andere inlichtingen die nuttig zijn tijdens deze verkiezingen (verkiezingsagenda, FAQ,...) kunt u bekijken op de website van het Departement.

www.verkiezingen.fgov.be

Brussel, 19 maart 2019

Pieter DE CREM
Minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken

Noteer hier de telefoonnummers die nuttig kunnen zijn in geval van eventuele problemen

- Gemeente:

.....

- Dienst Verkiezingen:

.....

- Kantonhoofdbureau:

.....

- Voorzitter van het kantonhoofdbureau:

.....

- Secretaris van de kantonvoorzitter:

.....

- Andere:

.....

Inhoud

A. HET KIESKANTON - ALGEMEENHEDEN	7
1. Het kieskanton en zijn kiesbureaus.....	7
2. Het voorzitterschap van de kantonhoofdbureaus	8
3. Taalgebruik	8
4. Formulieren	9
5. Verdeling van de kosten van het kantonhoofdbureau.....	9
6. Portvrijdom, formaat van de oproepingsbrieven en drukwerken voor de verkiezingen	10
B. VOOR DE STEM DAG.....	11
1. Mededeling van de contactgegevens aan de FOD Binnenlandse Zaken	11
2. Samenstelling en aanwijzing van de leden van de stembureaus en van de kantonhoofdbureaus.	11
2.1. Het kantonhoofdbureau	11
2.2. De stembureaus	Erreur ! Signet non défini.
2.3. Uitsluitingen	11
2.4. Datum en wijze van aanwijzing leden stembureaus.....	12
2.5. Postvrijdom.	12
2.6. Reden van verhindering en sanctie:.....	12
2.7. Te gebruiken formulieren voor het aanwijzen van de leden van het kantonbureau	13
2.8. Te gebruiken formulieren voor het aanwijzen van de leden van de stembureaus	13
2.9. Garanties van geschiktheid – Instrumenten om deze aanwijzingen uit te voeren.....	13
2.10. Geschikte kandidaten.....	14
2.11. De volgorde bepaald door artikel 95, § 4, tweede lid, van het Algemeen Kieswetboek.	14
2.12. Lijsten met mogelijke voorzitters ter beschikking gesteld door het gemeentebestuur	14
2.13. Lijsten met mogelijke bijzitters ter beschikking gesteld door het gemeentebestuur.....	14
2.14. Bijzonder geval van studenten.....	14
2.15. Het verstrekken van informatie en het bekendmaken van de samenstelling van de bureaus.....	15
2.16. Aanwijzing (plaatsvervangende) bijzitters	16
2.17. De lijst met de leden van de kiesbureaus	16
2.18. Aanstiplijsten.....	16
3. Ontvangst van de aanwijzingen van de getuigen voor de stembureaus.....	16
4. Afgifte van de gegevensdragers aan de voorzitters van de kantonbureaus en aan de voorzitters van de stembureaus.....	18
5. Benodigheden van de kiesbureaus van het kanton	19
6. Controle op de stemverrichtingen	20
C. TAKEN UIT TE VOEREN NA DE STEMMING	21
1. Totalisering	21
2. Mededeling van de resultaten en de stukken	22
3. Het versturen van het proces-verbaal	22

4. Processen-verbaal en bewaring van de papieren bewijzen van de elektronische stem	23
5. De parlementaire controle van de elektronische stelsystemen met papieren bewijsstuk door het College van deskundigen	25
D. PRESENTIEGELDEN, ONKOSTENVERGOEDINGEN EN VERZEKERINGSPOLIS.....	29
1. Presentiegelden	29
2. Verplaatsingskosten	29
3. Verzekeringspolis	30
E. BELGEN IN HET BUITENLAND	31
Samenvattende tabel met de taken van het kantonhoofdbureau.....	32

A. HET KIESKANTON - ALGEMEENHEDEN

1. Het kieskanton en zijn kiesbureaus

1.1 Het kantonhoofdbureau:

In de hoofdplaats van elk kieskanton is er een kantonhoofdbureau.

Het kantonhoofdbureau is niet hetzelfde als het kieskringhoofdbureau. Toch kan het gebeuren dat zowel het kantonhoofdbureau en het kieskringhoofdbureau allebei in de hoofdplaats van de kieskring gevestigd zijn. Volgens artikel 95, § 1, van het Algemeen Kieswetboek, omvat elk kieskanton een kantonhoofdbureau. Dit bureau heeft een specifieke opdracht.

De lijst met alle kieskantons is opgenomen in de tabel die vermeld wordt in artikel 87 van het Algemeen Kieswetboek. Voor elk kieskanton geeft deze tabel de hoofdplaats en de gemeenten ervan.

⇒ Bij gelijktijdige verkiezingen voor het Europees Parlement, de Kamer van volksvertegenwoordigers en het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en de Brusselse leden van het Vlaams Parlement, is er in een kanton waar de stemming op elektronische wijze met papieren bewijsstuk gebeurt, maar **één kantonhoofdbureau** voor de verkiezingen voor het Europees Parlement, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en voor de Gewest- en Gemeenschapsparlamenten. Er zijn dus geen verschillende kantonhoofdbureaus A, B en C.

1.2 De stembureaus

In elke gemeente van het kieskanton zullen stembureaus ingericht worden die gemeenschappelijk zijn voor drie verkiezingen.

De provinciegouverneur¹, of de ambtenaar die hem vervangt, verdeelt de kiezers van elke gemeente tussen de stembureaus na overleg met het college van burgemeester en schepenen.

In de kieskantons en de gemeenten waar er elektronisch met papieren bewijsstuk gestemd wordt mogen er 900 kiezers toegelaten worden per stemafdeling tijdens de verkiezingen van 26 mei 2019. De norm is dan 5 stemcomputers per stemafdeling en 180 kiezers per stemcomputer.

Om rekening te houden met het specifieke karakter van bepaalde gemeenten, kan het aantal kiezers dat toegelaten wordt om te stemmen in eenzelfde stemafdeling ten hoogste 1.300 zijn.

De nummering van de stembureaus gebeurt per gemeente van het kanton. Ze begint met de stembureaus van de hoofdplaats van het kanton, daarna volgen de stembureaus van de andere gemeenten in de volg-

---

¹ Bij het lezen van dit document moet begrepen worden dat de taken uitgevoerd door de provinciegouverneur, in de agglomeratie van Brussel-Hoofdstad uitgevoerd worden door de Minister-President van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

orde waarin ze opgenomen zijn in de tabel waarvan hiervoor sprake is, en begint met het nummer dat volgt op het nummer dat toegekend werd aan het laatste stembureau van de hoofdplaats van het kanton.

2. Het voorzitterschap van de kantonhoofdbureaus

De voorzitters van de kantonhoofdbureaus worden aangewezen door de voorzitter van gewestbureau, na advies van de voorzitter van de vrederechters van het gerechtelijk arrondissement (formulier ACF/1-bis).

Deze aanwijzing gebeurt uiterlijk op 23 april 2019 of drieëndertig dagen voor de verkiezingen.

Het kantonhoofdbureau wordt voorgezeten door:

- ⇒ De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.
- ⇒ Als de hoofdplaats van het kieskanton ook de hoofdplaats is van het gerechtelijk arrondissement, duidt de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg een plaatsvervanger aan.
Als de hoofdplaats van het kieskanton ook de hoofdplaats is van de kieskring of het college, dan wordt het kantonhoofdbureau voorgezeten door een magistraat van de rechtbank van eerste aanleg.
- ⇒ Als de hoofdplaats van het kieskanton samenvalt met de hoofdplaats van een gerechtelijk kanton, door de vrederechter;
- ⇒ In alle andere gevallen, de vrederechter van het gerechtelijk kanton waarin de hoofdplaats van het kieskanton gelegen is of zijn plaatsvervanger (WVEP, art. 12, § 5 en KWB., art. 95, § 2).

3. Taalgebruik

3.1. De wetten op het gebruik der talen in bestuurszaken (gecoördineerd door het koninklijk besluit van 18 juli 1966 - Belgisch Staatsblad van 2 augustus 1966), zijn van toepassing op de kiesverrichtingen. (artikel 1, § 1, 5° van de wetten op het gebruik der talen in bestuurszaken. Zie eveneens artikel 1 van de bijzondere wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur en tot aanvulling van de kieswetgeving met betrekking tot de Gewesten en de Gemeenschappen, in het Belgisch Staatsblad van 20 juli 1993).

3.2. Kiesschermen:

Nadat het scherm weergeeft om welke verkiezing het gaat, verschijnt in de ééntalige gemeenten een scherm met de verschillende mogelijke lijsten (nummer en afkorting). De kiezers kiezen telkens een lijst en krijgen daarna een scherm te zien met de kandidaten van deze lijst.

In de gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, moet de kiezer eerst de taal kiezen waarin hij begeleid wil worden bij het uitbrengen van zijn stem. Vanaf dit punt is de procedure dezelfde als in vorig lid.

3.3. De voorzitters van **de stembureaus** die de kiezers niet verder kunnen helpen in de taal/talen die gebruikt moeten worden in het gebied waar het stembureau gelegen is, wijzen een secretaris aan die dat wel kan (artikel 49 van de gecoördineerde wetten op het gebruik van talen in bestuurszaken).

3.4. De overheden en alle met stemverrichtingen belaste diensten, in dit geval de stembureaus, mogen enkel het Nederlands gebruiken bij alle kiesverrichtingen. Alle documenten die volledig of gedeeltelijk in een andere taal dan het Nederlands werden opgesteld, bijvoorbeeld de stembiljetten en de stemopnemingsstabellen, zijn nietig (decreet van 18 mei 1994 van het Vlaams Parlement (Belgisch Staatsblad van 31 mei 1994 en 28 februari 2006) houdende regeling van het taalgebruik bij de verkiezingen).

4 .Formulieren

De formulieren die gebruikt moeten worden voor de verkiezingen zijn niet bij wet vastgesteld. De modellen worden als richtlijn bekendgemaakt. De voorzitters van de hoofdbureaus worden gevraagd in de mate van het mogelijke van deze formulieren gebruik te maken, om de duidelijkheid en eenvormigheid te bevorderen.

De formulieren worden in de bijlagen van het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt.

Op deze formulieren moet elke naam en voornaam worden voorafgegaan door de vermelding: Mw. (Mevrouw) of M. (Mijnheer).

De formulieren voor de verkiezing van de Kamer beginnen met de letter A, deze voor het Europees Parlement met de letter C, en deze voor het het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en de Brusselse leden van het Vlaams Parlement met de letter E. De formulieren die gebruikt moeten worden bij verschillende soorten verkiezingen bevatten de samengestelde afkortingen.

De namen van de formulieren die aangepast werden voor de elektronische stemming worden gevolgd door het woord « bis »

De formulieren die dienen voor de werking van de bureaus zijn tweetalig in het tweetalige taalgebied Brussel-Hoofdstad en worden in alle andere gevallen opgesteld in de taal van het taalgebied.

5. Verdeling van de kosten van het kantonhoofdbureau.

De provinciegouverneur² komt voor alle verkiezingen tussen voor de betaling van verschillende kosten. Het kan bijvoorbeeld gaan om de kosten voor de inrichting van de hoofdbureaus (kantonhoofdbureaus) en de telbureaus, die overeenkomstig de bepalingen die in het artikel 130 van het Algemeen Kieswetboek volledig ten laste vallen van de gemeenten.

---

² Bij het lezen van dit document moet begrepen worden dat de taken uitgevoerd door de provinciegouverneur, in de agglomeratie van Brussel-Hoofdstad uitgevoerd worden door de Minister-President van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De gouverneur vraagt meestal voorschotten aan de gemeente van zijn provincie of van zijn arrondissement die hij gebruikt om de facturen van de kieshoofdbureaus te betalen. Een speciaal fonds, dat binnen het budget van de provincie samengesteld wordt, verdeelt de kosten in verband met de verkiezingen onder de verschillende betrokken gemeenten.

Sinds de invoering in 2002 van de nieuwe provinciale boekhouding stelt de hierboven beschreven methode enkele juridische vragen. De niet-provinciale fondsen, die door de provincie beheerd worden voor rekening van derden, moeten inderdaad afzonderlijk van de provinciale boekhouding beheerd worden.

6. Portvrijdom, formaat van de oproepingsbrieven en drukwerken voor de verkiezingen

6.1. De briefwisseling die verstuurd wordt in uitvoering van de verkiezingswetten is portvrij.

6.2. Sinds de verkiezingen 2009 verwerkt bpost de oproepingsbrieven machinaal in de sorteermachines. Om het beste resultaat te kunnen garanderen, moeten deze kaarten voldoen aan de MassPost-regels.

In geval van vragen of twijfels, kan u steeds een voorbeeldexemplaar ter goedkeuring overmaken aan Service Centre van bpost (022/011111 of service.centre@bpost.be).

U kunt de richtlijnen raadplegen op www.bpost.be/verkiezingen

B. VOOR DE STEM DAG

1. Mededeling van de contactgegevens aan de FOD Binnenlandse Zaken

De voorzitters van de kantonhoofdbureaus moeten per digitale weg hun contactgegevens meedelen aan de Minister van Binnenlandse Zaken binnen de 24 uur na de samenstelling ervan (Artikel 95bis van het Algemeen Kieswetboek).

Het departement zal een invoerscherm (-> Martine) ter beschikking stellen van elk hoofdbureau, dat zij kunnen gebruiken om al de vereiste contactgegevens mee te delen.

U zult specifieke instructies krijgen voor de elektronische toegang tot deze databank.

2. Samenstelling en aanwijzing van de leden van de stembureaus en van de kantonhoofdbureaus.

2.1. Het kantonhoofdbureau:

Het kantonhoofdbureau is samengesteld uit een voorzitter, een secretaris, vier bijzitters en vier plaatsvervangende bijzitters.

De voorzitter van het kantonhoofdbureau wijzen hun bijzitters en plaatsvervangende bijzitters aan uit de kiezers van van het kanton.

Zij wijzen ook op vrije wijze hun secretaris aan onder de kiezers van het kieskanton.

2.2. De stembureaus:

De stembureaus bestaan telkens uit 1 voorzitter, 1 secretaris en 5 bijzitters. In de stembureaus waar elektronisch wordt gestemd, mag de voorzitter een adjunct-secretaris aanwijzen³. De (adjunct-) secretaris moeten in de kieskring wonen. De bijzitters moeten tot de stemafdeling behoren.

De (adjunct-) secretarissen van de stembureaus worden vrij gekozen door de voorzitters van deze bureaus.

2.3. Uitsluitingen:

Bepaalde personen kunnen geen deel uitmaken van de kiesbureaus:

⇒ De kandidaten (KWB, art. 95, § 11).

---

³ In overeenstemming met artikel 15, eerste lid, 2°, van de wet van 7 februari 2014 tot organisatie van de elektronische stemming met papieren bewijsstuk, mogen de stembureaus die gebruik maken van een elektronisch stelsysteem met papieren bewijsstuk waarin meer dan achthonderd kiezers zijn ingeschreven, behalve de voorzitter en de secretaris, een adjunct-secretaris omvatten die blijk geeft van informaticakennis, alsook vijf bijzitters en vijf plaatsvervangende bijzitters.

- ⇒ Wat de kiesbureaus betreft die werken voor de verkiezing van het Europees Parlement, de leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, aangezien zij zich zullen moeten uitspreken over de geldigheid van de verkiezing (WVEP, art. 43).

2.4. Datum en wijze van aanwijzing leden stembureau:

De aanwijzing gebeuren **uiterlijk op 23 mei 2019**, of drie dagen voor de verkiezingen (KWB, art. 95 § 4). De voorzitter van kantonhoofdbureau informeert elke voorzitter van de aanwijzing van de bijzitters en plaatsvervangende bijzitters van zijn/haar bureau.

Het KWB bepaalt dat deze aanwijzingen gebeuren via **aangetekend schrijven aan betrokkene en aan de gemeente**. De voorzitter van het kantonhoofdbureau kan om praktische redenen verkiezen dit zonder aangetekend schrijven te doen. Zij zullen de postontvanger hierover raadplegen.

2.5. Deze aanwijzingen kunnen portvrij gebeuren (zie pagina 8, punt B.6 Postvrijdom).

Opdat de personen die aangewezen werden ook portvrij hun antwoord kunnen opsturen, zal de voorzitter van het kantonhoofdbureau bij zijn verzending een omslag voegen die aan dezelfde specificaties beantwoordt.

Ten gevolge van een akkoord met BPOST uit 1994, moet bij elke briefwisseling die verstuurd wordt aan een mogelijk lid van een stembureau, een **modelkaart 227** (formaat van 10 cm hoog X 15 cm breed) gevoegd worden. Deze kaart wordt achtergelaten in de brievenbus van de bestemming als deze afwezig is bij de verdeling van de post, en nodigt hem uit om zijn zending te komen afhalen bij de Dienst Verkiezingen van zijn gemeente.

Deze maatregel is een bijkomend middel om het absenteïsme in de kiesbureaus te bestrijden en om een vluiggere samenstelling ervan mogelijk te maken. Zij sluit, na overleg met de postontvanger van het plaatselijk postkantoor, geen andere mogelijkheden uit voor de voorzitter van het kantonhoofdbureau, noch voor de gemeente.

2.6. Reden van verhindering en sancties:

De personen die aangewezen werden, moeten het ontvangstbewijs dat bij hun aanwijzingsformulier gevoegd is binnen de 48 uur terugsturen of hun reden van verhindering meedelen aan de voorzitter van het kantonhoofdbureau die de aanwijzing doet.

Artikel 95, §§ 4 et 10, van het Algemeen Kieswetboek legt een boete van 50 à 200 euro op (te vermeerderen met de opcentiemen) aan iedereen die zich zonder geldige reden onttrekt aan de aanwijzing of die door zijn schuld, zijn onvoorzichtigheid of zijn nalatigheid op om het even welke wijze de hem toevertrouwde opdracht in gevaar brengt.

De voorzitter van het kantonhoofdbureau die de aanwijzingen doet, oordeelt op een onafhankelijke wijze over de redenen die ingeroepen worden de toevertrouwde functies niet te vervullen. Hieronder vindt u echter enkele voorbeelden als leidraad:

- Iemand mag slechts vrijgesteld worden **wegens ernstige redenen** (bijvoorbeeld, wegens beroepsactiviteit op voorwaarde dat deze verplichting bevestigd wordt door de werkgever, of in geval van overmacht).
- Een verhindering (bijvoorbeeld wegens het organiseren van vrijetijdsactiviteiten) vormt op zichzelf geen voldoende reden,
- De lichamelijke werkonbekwaamheid moet gestaafd worden door een gedetailleerd medisch getuigschrift (de getuigschriften die opgesteld worden in vage en algemene termen en de getuigschriften die enkel opgemaakt worden met het oog op vrijstelling op de dag van de stemming zijn ook niet voldoende).
- Zo vormen ook de politieke redenen die ingeroepen worden om zich te onttrekken aan zijn democratische plichten geen wettige reden.
- Zie ook wat hierna gezegd wordt betreffende de studenten (zie hieronder, punt 2.14, pagina 14).

De voorzitter van het kantonhoofdbureau moet zo snel mogelijk de personen vervangen van wie hij de reden van verhindering heeft aanvaard.

2.7. Te gebruiken formulieren voor het aanwijzen van de leden van het kantonbureau:

Om zijn bijzitters en plaatsvervangende bijzitters aan te wijzen gebruikt de voorzitter het formulier C/20-bis.

Er bestaat geen officieel formulier voor de aanwijzing van de secretaris van het kantonhoofdbureau.

2.8. Te gebruiken formulieren voor het aanwijzen van de leden van de stembureaus:

De voorzitter van het kantonhoofdbureau wijst de volgende personen aan:

- ⇒ De voorzitters van de stembureaus, met het formulier ACF/3-bis;
- ⇒ De bijzitters en plaatsvervangende bijzitters van de stembureaus, met van formulier ACF/4-bis.

2.9. Garanties van geschiktheid – Instrumenten om deze aanwijzingen uit te voeren

Aangezien u bij wet verantwoordelijk bent voor de aanwijzing van de leden van de kiesbureaus, wil ik u er eveneens op wijzen dat alle burgers, met inbegrip van **de personen met een handicap**, een functie moeten kunnen uitoefenen in een kiesbureau indien ze dit wensen.

Een persoon met een handicap niet toelaten tot het uitoefenen van een dergelijke taak in een kiesbureau, vormt immers een discriminatie volgens de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie (Belgisch Staatsblad van 30 mei 2007).

Om de uitoefening van een kiestaak mogelijk te maken voor personen met een handicap, is het niet uitgesloten dat redelijke aanpassingen, zoals voorzien bij de wet van 10 mei 2007 (specifiek materiaal, aangepast gebouw, terbeschikkingstelling van een tolk voor doven en slechthorenden, ...) nodig blijken. In toepassing van artikel 130 van het Algemeen Kieswetboek zijn de eventuele kosten van deze aanpassingen ten laste van de gemeenten. Daarom vraag ik u, indien er bijzondere regelingen getroffen moeten worden of indien specifiek materiaal wenselijk blijkt te zijn voor uw kiesbureaus, om contact op te nemen met de gemeentediensten van de hoofdplaats van uw kanton, die u hierbij zullen kunnen helpen.

2.10. Wanneer de voorzitter van het kantonhoofdbureau personen aanwijst om de stem- en telverrichtingen te leiden, moet hij erop letten dat **de kandidaten geschikt zijn**. Het is uiteraard evident dat de politieke mening van de betrokkenen geen invloed mag hebben op de aanwijzingen.

2.11. De voor-en bijzitters van de stembureaus worden achtereenvolgens aangewezen **in de volgorde bepaald door artikel 95, § 4**, tweede lid, van het Algemeen Kieswetboek.

Er kan een beroep worden gedaan op **de vrijwilligers** die lid willen zijn van een kiesbureau.

2.12. Lijsten met mogelijke voorzitters ter beschikking gesteld door het gemeentebestuur

Om de voorzitter van het kantonhoofdbureau te helpen bij deze aanwijzingen van de voorzitters van de stem-en stemopnemingsbureaus, moet elk gemeentebestuur tijdens de tweede maand die de stemming voorafgaat, hetzij in de maand maart, een lijst opmaken met de personen die één van deze functies kunnen uitoefenen. Deze lijst moet hem ten laatste de drieëndertigste dag voor de stemming, hetzij op 23 april 2019 verzonden worden (artikel 95, § 12, 1°, van het Algemeen Kieswetboek). Dit is een uiterste datum is. Deze lijsten moeten zo vlug mogelijk worden opgestuurd, zodat zo vlug mogelijk de aanwijzingen kunnen gebeuren en dat er zo op tijd een oplossing kan gevonden worden als personen een reden van verhindering hebben doen kennen.

2.13. Lijsten met mogelijke bijzitters ter beschikking gesteld door het gemeentebestuur

Om het voor de voorzitter van het kantonhoofdbureau mogelijk te maken om **de bijzitters van de stembureaus** aan te wijzen, moet elke gemeente van het kanton tijdens de tweede maand voor de stemming, hetzij in de maand maart, voor elk van zijn stembureaus een lijst met 24 personen opmaken die als bijzitter aangewezen kunnen worden (artikel 95, § 12, 2°, van het Algemeen Kieswetboek). Op deze lijst mogen geen personen vermeld worden die al op de lijst staan van de personen die aangewezen kunnen worden als voorzitter van een stembureau of als voorzitter of bijzitter van een telbureau. De voorzitter van het kantonhoofdbureau zal overgaan tot de aanwijzing van de bijzitters.

Deze lijst moet eveneens doorgestuurd worden ten laatste drieëndertig dagen voor de stemming, hetzij op 23 april 2019.

Er bestaan geen wettelijke criteria meer voor het college van burgemeester en schepenen om deze lijst op te maken, aangezien Artikel 95, § 9, van het KWB bepaalt dat bepaalt dat de bijzitters en plaatsvervangende bijzitters aangewezen worden « onder de kiezers van de stemafdeling die kunnen lezen en schrijven ». Dit betekent dat elke kiezer van het bureau die kan lezen en schrijven in aanmerking kan komen om bijzitter te zijn. De leeftijdsbeperking, die tot voor de verkiezingen van 2014 gold, is niet meer van toepassing.

2.14. Bijzonder geval van studenten

De deelname van de jongsten aan het democratisch proces van de verkiezingen, is een belangrijke zaak in onze maatschappij, zowel voor de maatschappij zelf als eveneens voor de jongeren die zo op een concrete wijze hun eerste handelingen als burger kunnen verrichten.

Het is dus belangrijk dat de studenten gebruik kunnen maken van hun stemrecht en kunnen medewerken aan de democratische controle van de verkiezingen door hun deelname aan de verrichtingen van het stem- of telbureau.

26 mei 2019 kan echter bepaalde problemen bijbrengen voor studenten, aangezien zij tegelijkertijd dit democratisch recht zouden moeten uitoefenen en zich op een doeltreffende wijze zouden moeten bezighouden met hun studies (tijdens de blok- en examenperiodes).

De voorzitter van het kantonhoofdbureau dient dus bij het oproepen van bijzitters in het bijzonder aandacht te schenken aan het statuut van student dat sommige bijzitters kunnen hebben. Er bestaat immers grote waarschijnlijkheid dat tal van studenten wegens het moeten afleggen van examens een geldige reden van verhindering kunnen aanvoeren.

Als studenten toch aangewezen worden en als de uitoefening van een functie bij de verkiezingen van dien aard is dat dit het slagen op hun examens in gevaar zou kunnen brengen, wordt hun gevraagd om zo vlug mogelijk hun reden van verhindering te laten kennen bij de voorzitter van het kantonhoofdbureau. Hiervoor kunnen zij de typebrief (beschikbaar op onze website www.verkiezingen.fgov.be) gebruiken, waarbij een getuigschrift van de Directie van de onderwijsinstelling waar zij de lessen volgen moet gevoegd worden en dat bevestigt dat zij onmogelijk om als bijzitter kunnen zetelen (model eveneens beschikbaar op onze website).

Aan de voorzitters van de kantonhoofdbureaus wordt gevraagd de redenen van verhindering met begrip te beoordelen.

2.15. Het verstrekken van informatie en het bekendmaken van de samenstelling van de bureaus. Nadat de kiesbureaus samengesteld zijn, moet de voorzitter van het kantonhoofdbureau sommige personen op de hoogte brengen van hun aanwijzing:

De provinciegouverneur

De voorzitter van het kantonhoofdbureau gebruikt het formulier ACF/6bis om een lijst op te maken die de samenstelling van de stembureaus in het kanton bevat. Deze lijst wordt verstuurd ter attentie van de provinciegouverneur of de ambtenaar die deze aanwijst (artikel 102 van het Algemeen Kieswetboek).

De provinciegouverneur neemt de nodige maatregelen om deze samenstelling bekend te maken.

De voorzitters van het college- en het kieskringhoofdbureau

Ten laatste veertien dagen vóór de stemming, hetzij op 12 mei 2019, stuurt de voorzitter van het kantonhoofdbureau een tabel met voorzitters van de stembureaus (hiervoor mag een kopie van het formulier ACF/6bis gebruikt worden) naar:

1. De voorzitter van het Nederlandse collegehoofdbureau voor de verkiezing van het Europese Parlement.
2. De voorzitter van het kieskringhoofdbureau A voor de verkiezing van de Kamer.

3. De voorzitter van Gewestbureau voor de verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en de Brusselse leden van het Vlaams Parlement.

2.16. Door middel van formulier ACF/5-bis, licht elke voorzitter van een kantonhoofdbureau elke voorzitter van een stembureau in over de identiteit van de vijf bijzitters en evenveel plaatsvervangende bijzitters die hij heeft aangewezen om te zetelen in zijn stembureau.

De voorzitters van de stembureaus zullen er ook de identiteit van de secretaris (en desgevallend van de adjunct-secretaris) kunnen aan toevoegen.

De voorzitter van het kantonhoofdbureau zal vragen aan de voorzitters van de stembureaus om dit document mee te brengen op de dag van de stemming. Dit zal hen in staat stellen om hun bureau samen te stellen.

2.17. Overeenkomstig artikel 102, derde lid van het Algemeen Kieswetboek, geeft de voorzitter van het kantonhoofdbureau exemplaren van de lijst met de leden van de kiesbureaus aan iedereen die hiervoor een aanvraag doet ten minste 15 dagen vóór de stemming, hetzij op 11 mei 2019.

De prijs van deze kopieën bedraagt:

- ⇒ 1,65 euro per exemplaar, in de kieskantons die minder dan 25.000 kiezers tellen;
- ⇒ 2,2 euro per exemplaar, in de kieskantons die 25.001 tot 100.000 ingeschreven kiezers tellen;
- ⇒ 2,75 euro per exemplaar, in de kieskantons met meer dan 100.000 ingeschreven kiezers.

Als het aantal kiezers niet gekend is bij de aanvraag, zal het aantal kiezers van vorige verkiezing als basis genomen worden.

De exemplaren van deze lijst worden slechts afgeleverd tegen het voorleggen van een bewijsstrook van de betaling van het bedrag op postchequerekening nr. 679-2005791-25 van de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, Park Atrium, Koloniënstraat 11, te 1000 Brussel, met de vermelding: «... *exemplaar/-aren lijst samenstelling kiesbureaus/ kanton ...*».

2.18. Aanstijlijsten

Ten laatste de veertiende dag voor de verkiezing, hetzij uiterlijk op 12 mei 2019, moet het college van burgemeester en schepenen, tegen ontvangstbewijs, **twee exemplaren van de lijst met de kiezers van de stemafdeling bezorgen aan de voorzitter van elk stembureau.**

Om het voor de gemeentelijke overheden van zijn kanton mogelijk te maken om deze verzending uit te voeren, zal de voorzitter van het kanton hoofdbureau C hun zo vlug mogelijk een lijst bezorgen dat de naam en het adres bevat van de voorzitters van de stembureaus die hij heeft aangewezen.

3. Ontvangst van de aanwijzingen van de getuigen voor de stembureaus.

Bij gelijktijdige verkiezingen voor het Europees Parlement, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en het het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en de Brusselse leden van het Vlaams Parlement, moet de voorzitter van het kantonhoofdbureau de aanwijzingen van de getuigen ontvangen voor de stembureaus.

Op dinsdag 21 mei 2019, vijfde dag vóór de stemming, van 14 tot 16 uur, zullen de voorzitters van de kantonhoofdbureaus over het hele land de aanwijzingsakten van de getuigen voor de stembureaus in ontvangst nemen (art. 115 KWB en art. 19 en 28 WVEP).

Vijftien dagen vóór de stemming, dus ten laatste op zaterdag 11 mei 2019, zullen de voorzitters van de kantonhoofdbureaus een bericht bekendmaken met de plaats, de dag en het uur waarop zij de aanwijzingen van de getuigen in ontvangst zullen nemen (formulier ACF/2bis).

Nadere regels voor de aanwijzingen van de getuigen

De kandidaten wijzen een getuige en een plaatsvervangende getuige aan voor elk van de stembureaus (KWB, art. 131).

De kandidaten die zich samen voordragen mogen per stembureau slechts één getuige en en één plaatsvervangende getuige aanwijzen.

Het formulier ACF/7bis (aanwijzing van getuigen voor de stembureaus) bevat de aanduidingen die nodig zijn om deze aanwijzingen te verrichten. De kandidaten die erom zullen vragen zullen deze mogen inkijken.

De vraag werd gesteld of de akte die de getuigen aanwijst noodzakelijk moet ondertekend worden door de kandidaten. Volgens het advies dat eertijds gegeven werd door het Departement, is dat niet nodig.

De getuigen moeten **kiezers zijn in de kieskring voor de verkiezing van het het Brussels Hoofdstedelijk Parlement**. Dit wil zeggen dat zij hun woonplaats moeten hebben in de provincie van het kiesbureau waarvoor zij worden aangewezen. Zij hebben het recht om de omslagen met de in de stembus gevonden stembiljetten, de teruggenomen stembiljetten, de betwiste stembiljetten en de processen-verbaal, te verzegelen en om hun opmerkingen te laten opnemen in de processen-verbaal (KWB art. 147, 162 en 179).

De **kandidaten** kunnen aangewezen worden als getuigen of plaatsvervangende getuigen, **zelfs als zij geen kiezer zijn in de kieskring voor het het Brussels Hoofdstedelijk**.

De kandidaten duiden het stembureau aan waarin elke getuige zijn opdracht zal vervullen gedurende de ganse duur van de verrichtingen.

Zij brengen de getuigen hier zelf van op de hoogte met een brief die getekend is door één van de kandidaten en medeondertekend door de voorzitter van het kantonhoofdbureau. De voorzitter van het kantonhoofdbureau moet zich er vooraf van verzekeren of de aanduidingen op deze brief overeenstemmen met deze op de akte van aanwijzing. U dient zich soepel op te stellen bij de aanwijzing van de getuigen, want hun aanwezigheid is altijd wenselijk.

Voor deze informatieve brief kunt u het formulier ACF/7bis voor de getuigen voor de stembureaus gebruiken.

Het spreekt echter voor zich dat deze aangewezen personen niet zijn vrijgesteld zijn van hun stemplicht. De getuigen mogen stemmen in het stembureau waar zij hun mandaat uitoefenen, op voorwaarde dat zij kiezers zijn in de kieskring voor het Brussels Hoofdstedelijk Parlement.

De getuigen die geen kiezers zouden zijn in de kieskring voor het Brussels Hoofdstedelijk Parlement (het kan slecht gaan over kandidaten), zijn ertoe gehouden deel te nemen aan de stemming daar waar zij ingeschreven zijn op de kiezerslijst. In de praktijk en rekening houdend met de huidige vervoermiddelen, is het helemaal mogelijk eerst te gaan stemmen in het bureau waartoe hij behoort, en om nadien zijn opdracht van getuige te gaan vervullen weinig tijd na het openen van het stembureau.

4. Afgifte van de gegevensdragers aan de voorzitters van de kantonbureaus en aan de voorzitters van de stembureaus.

De FOD Binnenlandse Zaken is verantwoordelijk voor het aanmaken van de gegevensdragers

De ambtenaar laat de gegevensdragers opstellen die bedoeld zijn voor de totalisering van de stemmen door de kantonhoofdbureaus, en de gegevensdragers die bestemd zijn voor de stembureaus.

Die dragers, die per hoofdbureau en per stembureau in een verzegelde omslag gestoken worden, worden door de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken tegen ontvangstbewijs afgegeven aan de Voorzitters van de kantonhoofdbureaus ten minste drie dagen vóór de verkiezing, of op donderdag 23 mei 2019. Elke omslag draagt als opschrift de identificatie van het bijbehorende bureau. Er wordt per bureau ook een verzegelde omslag tegen ontvangstbewijs afgegeven aan de voorzitters van de kantonhoofdbureaus, die de nodige beveiligingselementen bevat voor het gebruik van de gegevensdragers.

De voorzitter van het kantonhoofdbureau ontvangt eveneens per afzonderlijke zending de veiligheidselementen die nodig zijn voor de totalisering van de stemmen.

De voorzitter van het kantonhoofdbureau geeft op de dag vóór de verkiezing tegen ontvangstbewijs aan elke Voorzitter van een stembureau van zijn ambtsgebied de hem betreffende omslagen af.

De voorzitter van het kantonhoofdbureau brengt de voorzitters van de stembureaus met het formulier C/23bis op de hoogte van de plaats van levering van de USB-sticks en de andere documenten. De Voorzitter van het stembureau ontvangt bij deze afgifte van de USB-sticks een ontvangstbewijs van de Voorzitter van het kantonhoofdbureau (formulier ACF/14bis).

In de kantons waar elektronisch gestemd wordt, blijven de stembureaus open **tot 16 uur**.

Om te vermijden dat er wachttijden zijn voor de kiezers tijdens bepaalde perioden van grote drukte, kan een bepaald uur (tussen 8 en 16 uur) aangeraden worden op de oproepingsbrief van de kiezer.

Opmerkingen :

- De leden van het College van Deskundigen en de technici van de leveranciers van het materieel, die tussenkomen in geval van technische problemen, krijgen toegang tot de elektronische stembureaus, aan de, op vertoon van de legitimatiekaart die hun werd afgeleverd door de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken (art. 109 en 110 van het Algemeen Kieswetboek).
- De kiezers die de nationaliteit hebben van een lidstaat van de Europese Unie en die zich op de Belgische kiezerslijsten hebben ingeschreven, worden afzonderlijk vermeld op de kiezerslijst van het stembureau. Die kiezers mogen enkel deelnemen aan de verkiezing van het Europees Parlement. Ze ontvangen een chipkaart die speciaal gevalideerd werd voor dit doel, nadat ze hun blauwe oproepingsbrief en een identiteitsstuk hebben getoond.
- De Belgische kiezers die in een Belgische gemeente zijn ingeschreven, tonen hun witte oproepingsbrief en hun identiteitskaart. Ze kunnen deelnemen aan alle verkiezingen en ontvangen een chipkaart die normaal gevalideerd is.
- De Belgische kiezers die in het buitenland verblijven (Type 4 & 5), tonen hun groene oproepingsbrief en hun identiteitskaart. Ze kunnen deelnemen enkel aan de verkiezing van het Europees Parlement en aan de verkiezing van de Kamer en ontvangen hiertoe chipkaart die speciaal gevalideerd werd voor dit doel.
  - De Belgische kiezers die in het buitenland verblijven (Type 3), tonen hun gele oproepingsbrief en hun identiteitskaart. Ze kunnen deelnemen enkel aan de verkiezing van de Kamer en ontvangen hiertoe chipkaart die speciaal gevalideerd werd voor dit doel.

5. Benodigdheden van de kiesbureaus van het kanton

De voorzitter van het kantonhoofdbureau zorgt ervoor dat de stembureaus van zijn kanton over de nodige formulieren beschikken voor de goede werking ervan (processen-verbaal, aanstiplijsten, lijst voor de betaling van het presentiegeld, stemopnemingstabellen, ontvangsbewijzen, ...).

Hiervoor kan er een beroep gedaan worden op gespecialiseerde drukkerijen.

Het is voor de voorzitters van de kantonhoofdbureaus raadzaam contact op te nemen met de gemeentebesturen van het kanton om te vermijden dat bestellingen tweemaal gedaan worden of dat er geen bestelling gedaan wordt.

Het materieel (stemhokjes, diverse omslagen, bureelbenodigdheden, ...) is ten laste van de gemeenten.

6. Controle op de stemverrichtingen

De voorzitters van de kantonhoofdbureaus zien toe op de stemverrichtingen van het ganse kanton en zij verwittigen onmiddellijk de voorzitter van het collegehoofdbureau (verkiezing voor het Europees Parlement), van het gewestbureau of van het kieskringhoofdbureau A wanneer een omstandigheid zijn controle vereist.

Behalve de onderrichtingen voor de ordehandhaving in het stemlokaal vermeldt de handleiding voor de voorzitters van de stembureaus eveneens volgende algemene voorzorgsmaatregelen die nageleefd moeten worden tijdens de stemming:

"In het kader van de ontwikkeling in het internationale klimaat is het niet uitgesloten dat bepaalde personen de verkiezingen zullen aangrijpen om ofwel media-aandacht te bekomen of een probleem te veroorzaken tijdens de stemming.

Het is dan ook aangewezen om, bij de opening van het stembureau en in de loop van de dag een controle van de ruimten uit te voeren. Eventuele verdachte pakjes kunnen naderhand gemakkelijk gedetecteerd worden. Indien er twijfel bestaat over een voorwerp dat nadien gevonden wordt in de ruimte, arzel dan niet de lokale politie te waarschuwen voor een eventuele controle door de bevoegde diensten.

Deze maatregel kadert in een meer algemene voorzorgspolitiek die de Minister van Binnenlandse Zaken inzake de verkiezingen heeft aangekondigd en is zeker niet het gevolg van een verhoogde dreiging ten aanzien van de Belgische verkiezingen."

De voorzitters van de kantonhoofdbureaus, die toezien op de stemverrichtingen in het ganse kanton, zullen ervoor zorgen dat de voorzitters van de stembureaus deze richtlijn naleven.

C. TAKEN UIT TE VOEREN NA DE STEMMING

1. Totalisering

In de kantons waar elektronisch gestemd wordt, gebeurt de totalisering van de stemmen als volgt (zie formulier ACF/15-bis).

Zodra hij de gegevensdragers die van het stembureau komen ontvangen heeft, neemt de voorzitter van het kantonhoofdbureau de inhoud van een van de dragers over op de gegevensdrager die bedoeld is voor de totalisering van de stemmen. De voorzitter van het stembureau ontvangt een ontvangstbewijs dat hij de USB-sticks heeft afgegeven (bijlage van het formulier ACF/14-bis).

Als opslaan met de gegevensdrager onmogelijk blijkt te zijn, herbegint de voorzitter van het kantonhoofdbureau met de tweede gegevensdrager.

Als dat eveneens onmogelijk blijkt te zijn, vraagt de voorzitter van het hoofdbureau aan de betrokken gemeente om een elektronische stembus en een voorzitterscomputer af te leveren; zo registreert hij alle barcodes die vermeld staan op elk stembiljet dat in de omslag met de stembiljetten zit die de voorzitter van het stembureau aan hem heeft afgegeven. Wanneer de registratie van het stembureau beëindigd is, steekt de voorzitter de stembiljetten terug in de hierboven vernoemde omslag en verzegelt hij deze opnieuw. Vervolgens registreert hij nieuwe zo gemaakte gegevensdrager.

De afkondiging door de voorzitter van het kantonhoofdbureau van de gedeeltelijke resultaten die per lijst werden behaald, mag gebeuren na de opname van een door de Minister van Binnenlandse Zaken bepaald aantal stembureaus en zo verder tot de opname van alle stembureaus. Dat aantal stembureaus is het volgende: 10.

Het wordt aangeraden om op te slaan na de opname van tien bureaus.

Als een kanton meer dan dertig stembureaus telt, kan het kantonhoofdbureau beschikken over een informaticasysteem (computer) per ten minste 30 stembureaus. De bovenvermelde bepalingen over de gedeeltelijke resultaten worden toegepast per informaticasysteem. De resultaten van elk bureau worden voor de totalisering door een bepaald informaticasysteem opgenomen. Na de opname van de resultaten van de stembureaus door de informaticasystemen, wordt één van de systemen belast met de totalisering van alle stemmen van het kanton.

Het bureau totaliseert opeenvolgend de stemmen voor het Europees Parlement, voor de Kamer en voor het Vlaams parlement. Wanneer de resultaten van alle stembureaus opgenomen zijn, drukt de Voorzitter van het hoofdbureau het proces-verbaal en de samenvattende tabellen met de stemmen (zie bijlagen bij het formulier ACF/15bis) af. Het stemcijfer wordt aan elke lijst toegevoegd.

De naamstemmen voor de kandidaten worden eveneens per lijst afgedrukt.

Het bureau volgt de werkwijze die aangeduid wordt in formulier ACF/15-bis.

2. Mededeling van de resultaten en de stukken

Voortaan gebeurt dit digitaal doorsturen van de uitslagen door gebruik te maken van de elektronische identiteitskaart.

De voorzitter van het kantonhoofdbureau of de persoon die hij hiervoor aanwijst, stuurt meteen de volgende gegevens via digitale weg door aan de Minister van Binnenlandse Zaken, door gebruik te maken van de elektronische handtekening die aangebracht wordt met de elektronische identiteitskaart:

- ⇒ Het totaal aantal geldige stembiljetten;
- ⇒ het totaal aantal blanco en ongeldige stembiljetten;
- ⇒ het stemcijfer van elke lijst;
- ⇒ het totaal aantal naamstemmen dat elke kandidaat-titularis of – opvolger behaald heeft.

De voorzitter van het kantonhoofdbureau moet eveneens deze gegevens mededelen aan de voorzitter van de Brusselse Regering voor de verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en de Brusselse leden van het Vlaams Parlement.

De voorzitters van de kantonhoofdbureaus zullen de specifieke instructies ontvangen, alsook de nodige software en opleiding.

3. Het versturen van het proces-verbaal

3.1. Verkiezing van de kamer: De voorzitter van het kantonhoofdbureau verstuurt meteen, langs de digitale weg, via de centrale toepassing van de FOD Binnenlandse Zaken en door gebruik te maken van de elektronische handtekening aangebracht met zijn identiteitskaart het proces-verbaal van zijn bureau dat de samenvattende tabel bevat (artikel 161 van het Algemeen Kieswetboek, elfde lid):

- ⇒ Naar de voorzitter van het kieskringhoofdbureau A (Kamer)
- ⇒ Naar de Minister van Binnenlandse Zaken

Omdat het digitaal versturen van het proces-verbaal, dat de samenvattende tabel bevat, via digitale weg kan mislukken of bepaalde moeilijkheden ondervinden, moet volgens het Algemeen Kieswetboek ook een papieren versie opgestuurd worden. De dubbele exemplaren van de stemopnemingstabellen en een papieren versie van het proces-verbaal (met daarbij de samenvattende tabel) moeten worden ondertekend door de voorzitter, bureauleden en getuigen en in een verzegelde omslag verstuurd worden naar de voorzitter van het kieskringhoofdbureau A (artikel 161, elfde lid, in fine, van het Algemeen Kieswetboek).

3.2. Verkiezing van het Europees Parlement: De voorzitter van het kantonhoofdbureau verstuurt meteen, langs de digitale weg, via de centrale toepassing van de FOD Binnenlandse Zaken en door gebruik te maken van de elektronische handtekening aangebracht met zijn identiteitskaart het proces-verbaal van zijn bureau dat de samenvattende tabel bevat (Algemeen Kieswetboek, artikel 161):

- ⇒ Naar de voorzitter van het provinciehoofdbureau
- ⇒ Naar de Minister van Binnenlandse Zaken

Omdat het digitaal versturen van het proces-verbaal, dat de samenvattende tabel bevat, via digitale weg kan mislukken of bepaalde moeilijkheden ondervinden, moet volgens het Algemeen Kieswetboek ook een papieren versie opgestuurd worden. De dubbele exemplaren van de stemopnemingstabellen en een papieren versie van het proces-verbaal (met daarbij de samenvattende tabel) moeten worden ondertekend door de voorzitter, bureauleden en getuigen en in een verzegelde omslag verstuurd worden naar de voorzitter van het provinciehoofdbureau (artikel 161, elfde lid, in fine, van het Algemeen Kieswetboek).

3.3. Verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en de Brusselse leden van het Vlaams Parlement: De voorzitter van het kantonhoofdbureau verstuurt meteen, langs de digitale weg, via de centrale toepassing van de FOD Binnenlandse Zaken en door gebruik te maken van de elektronische handtekening aangebracht met zijn identiteitskaart het proces-verbaal van zijn bureau dat de samenvattende tabel bevat (artikel 22, § 1, elfde lid, van de gewone wet van 16 juli 1993):

- ⇒ Naar de voorzitter van het gewestbureau;
- ⇒ Naar de Minister van Binnenlandse Zaken;
- ⇒ Naar de Voorzitter van de Vlaamse Regering

Omdat het digitaal versturen van het proces-verbaal, dat de samenvattende tabel bevat, via digitale weg kan mislukken of bepaalde moeilijkheden ondervinden, moet volgens het Algemeen Kieswetboek ook een papieren versie opgestuurd worden. De dubbele exemplaren van de stemopnemingstabellen en een papieren versie van het proces-verbaal (met daarbij de samenvattende tabel) moeten worden ondertekend door de voorzitter, bureauleden en getuigen en in een verzegelde omslag verstuurd worden naar de voorzitter van het gewestbureau (artikel 22, elfde lid, in fine, van de gewone wet van 16 juli 1993).

De bepalingen in de artikelen 31, § 4 en 33, 2^e lid, 3°, b) WVEP zijn eveneens van toepassing op deze kieskantons.

4. Processen-verbaal en bewaring van de papieren bewijzen van de elektronische stem

De processen-verbaal van de stembureaus worden samengebracht in een verzegeld pak, waarvan het opschrift de inhoud weergeeft en dat de voorzitter van het kantonhoofdbureau binnen de vierentwintig uur laat bezorgen aan de voorzitter van het kieskringhoofdbureau.

Tot de geldigverklaring van de verkiezingen, bewaart de voorzitter van het kantonhoofdbureau de omslagen met de stembiljetten en de gegevensdragers.

De gegevensdragers die voortkomen van de stembureaus en deze die werden gebruikt door het hoofdbureau voor de totalisatie van de stemmen, worden tegen ontvangstbewijs afgegeven aan de ambtenaar die hiervoor werd aangesteld door de Minister van Binnenlandse Zaken, zodra de verkiezing definitief geldig of ongeldig werd verklaard. Deze ambtenaar wist de gegevensdragers en stelt schriftelijk vast dat dit wissen plaatsgevonden heeft.

Zodra de verkiezing definitief geldig of ongeldig verklaard wordt, worden de stembiljetten die in de stembussen gevonden worden en die bewaard werden bij de griffie van de Rechtbank van eerste aanleg of van het vredegerecht, vernietigd. Op dit moment worden ook de teruggenomen stembiljetten en deze die uitgebracht werden als test, die bewaard werden bij de griffie van de Rechtbank van eerste aanleg of van het vredegerecht, vernietigd.

Op vraag van de voorzitter van het kantonhoofdbureau stelt het College van burgemeester en schepenen van de gemeente die de hoofdplaats is van het kanton, het personeel en het materieel dat noodzakelijk is voor het vervullen van de opdracht van het kantonhoofdbureau ter zijner beschikking. Hetzelfde college stelt vast welke vergoeding betaald moet worden aan de aangewezen personen. In de kantons waar automatisch gestemd wordt, ontvangen de Voorzitters en de leden van de stembureaus de nodige praktische vorming door de gemeenten.

5. De parlementaire controle van de elektronische stemsystemen met papieren bewijsstuk door het College van deskundigen.

Artikel 24 van de wet van 7 februari 2014 *tot organisatie van de elektronische stemming met papieren bewijsstuk* voorziet in een algemene parlementaire controle op de elektronische stemsystemen. De wetgevende vergaderingen wijzen deskundigen aan die controle mogen uitoefenen op de software die gebruikt wordt voor de elektronische stemming, op het gebruik en op de goede werking van de stemsystemen.

Er bestaat een permanent en een niet-permanent college.

Om het permanente college te vormen, duiden de Kamer van Volksvertegenwoordigers, het Brusselse Hoofdstedelijke Parlement, het Waalse Parlement, het Vlaamse Parlement en het Parlement van de Duitstalige gemeenschap voor een duurtijd van vijf jaar elk een effectieve en een plaatsvervangende deskundige aan. Een van deze deskundigen die aangewezen werden door de Kamer van Volksvertegenwoordiger, moet een licentiaatsdiploma in de rechten of een master in de rechten hebben.

Bij de verkiezing van de leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, het Europese Parlement en de Gewest- en Gemeenschapsparlamenten, zijn de aangewezen plaatsvervangende leden van rechtswege leden van het college van deskundigen.

- Bij de verkiezing van de leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, het Europese Parlement en de Gewest- en Gemeenschapsparlamenten, controleren deze deskundigen de voorbereiding, het gebruik en de goede werking van alle elektronische stem-, stemopnemings- en totalisatiesystemen, alsook de procedures betreffende de aanmaak, de verspreiding en het gebruik van apparatuur, programmatuur en de elektronische informatiedragers. Het college van deskundigen controleert eveneens de voorbereiding, het gebruik en de goede werking van de apparatuur, programmatuur en procedures voor het digitaal verspreiden en doorsturen van de uitslagen.

De deskundigen mogen tijdens de verkiezing in de stembureaus stemmen uitbrengen die noch gescand noch geteld zullen worden, de betrouwbaarheid van de software van de stemsystemen controleren, de exacte transcriptie van de uitgebrachte stemmen op de stembiljetten nagaan, de juiste transcriptie van de uitgebrachte stemmen op de geheugendrager van het stembureau controleren via de lezing van de barcode op elk stembiljet, de correcte registratie nagaan van de geheugendrager die van het stembureau komt op de gegevensdrager die bedoeld is voor de totalisatie van de stemmen en de totalisatie van de uitgebrachte stemmen controleren. Ze kunnen eveneens controleren of de software voor het digitaal doorsturen van de verkiezingsuitslagen betrouwbaar zijn.

Het college van deskundigen kan een audit van de resultaten uitvoeren om de betrouwbaarheid en de integriteit van het elektronische stelsysteem met afdruk van een papieren bewijsstuk te garanderen.

Ze voeren deze controle uit vanaf de 40^e dag voor de verkiezing, op de dag van de verkiezing en na de verkiezing, tot de voorlegging van hun verslag.

- Uiterlijk vijftien dagen na de sluiting van de stemming en in ieder geval vóór de geldigverklaring van de verkiezingen wat de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de Gewest- en Gemeenschapsparlamenten en het Europees Parlement betreft, bezorgen de deskundigen een verslag aan de Minister van Binnenlandse Zaken, aan de federale wetgevende assemblees, en de Gewest- en Gemeenschapsparlamenten. Hun verslag kan in het bijzonder aanbevelingen bevatten in verband met het materieel en de software die werden gebruikt.
- De deskundigen zijn tot geheimhouding verplicht. Elke schending van de geheimhoudingsplicht wordt bestraft overeenkomstig artikel 458 van het Strafwetboek.

Opmerkingen :

- Het is aangeraden om de voorzitters van de stembureaus erop te wijzen dat het stembureau een deskundige op bezoek kan krijgen en dat zij deze de nodige medewerking dienen te verlenen om het voor deze deskundige mogelijk te maken om de opdracht te vervullen die de wet hem oplegt (zie eveneens de nieuwe aanpassingen van artikelen 109 en 110 van het Kieswetboek).
- Een bepaling van de wet tot organisatie van de elektronische stemming met papieren bewijsstuk heeft eerst en vooral als doel om formeel in de wet te verduidelijken dat het recht van de verschillende assemblees om een College van Deskundigen aan te wijzen gehandhaafd blijft bij gedeeltelijke verkiezingen en bij een nieuwe verkiezing die georganiseerd wordt naar aanleiding van de ongeldigverklaring van een verkiezing.

Vervolgens wordt bepaald dat, om een betere werking van het College van deskundigen te verzekeren, deze een Voorzitter en een secretaris aanwijzen in hun midden.

De verschillende etappes van de controle die uitgevoerd wordt door het College van deskundigen zijn bovendien beschreven om elk misverstand op dit vlak te vermijden.

- Een bepaling uit de wet over het elektronisch stemmen maakt het eveneens mogelijk voor politieke groeperingen om een informaticadeskundige aan te wijzen die de broncodes en de stemsoftware zal kunnen controleren. De bevoegdheden van deze deskundigen zijn beperkt tot deze controle; ze zullen in geen geval de goede werking kunnen verstoren van het College van deskundigen dat werd aangewezen door de assemblees.

Deze controle zal betrekking hebben op :

- de opstelling van een onafhankelijke ontwikkelingsomgeving, via de installatie van ontwikkelingssoftware op een geïsoleerde pc waarop voordien nog niets van software geïnstalleerd werd.

- de compilatie van de broncode van de verschillende stembureaus in deze omgeving, om uitvoerbare referentiecodes te verkrijgen die vergeleken kunnen worden met deze die gebruikt worden met het oog op de verkiezing;

Deze specialisten zullen de medewerking kunnen vragen van de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken om hun controle uit te voeren.

6. Het versturen van de stukken door de voorzitter van het kantonhoofdbureau

6.1. In samenwerking met de overheden van de gemeente die kantonhoofdplaats is, verzamelt de voorzitter van het kantonhoofdbureau de stukken die uitgaan van de stembureaus, om op een rationele en globale wijze de verzending te verzekeren en te doen terechtkomen bij de juiste bestemmingen (art. 22. WESP).

Hieronder vindt hij een overzicht van de verschillende stukken die hij moet samenbrengen, en van hun bestemmingen.

<i>De bijeen te brengen stukken</i>	<i>Bestemming</i>
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">1ste PAK</div> Proces-verbaal en stemopnemingstabel van het Kantonhoofdbureau ingediend met processen-verbaal van de stembureaus (+ kerncijferrapporten), binnen 24 uur .	GEWESTBUREAU (het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en de Brusselse leden van het Vlaams Parlement)
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">2de PAK</div> Proces-verbaal en stemopnemingstabel van het kantonhoofdbureau ingediend met processen-verbaal van de stembureaus (+ kerncijferrapporten), binnen 24 uur.	KIESKRINGHOOFDBUREAU A (KAMER)
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">3de PAK</div> ⇒ Alle formulieren met presentiegelden van de stembureaus en andere kieshoofdbureaus, de maandag na de verkiezingen .	POSTONTVANGER KANTONHOOFDPLAATS
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;">4de PAK</div>	

<p>⇒ De gegevensdragers van de stembureaus en kantonhoofdbureaus, na de validatie van de verkiezingen.</p>	<p>GEMACHTIGDE AMBTENAAR VAN FOD BINNENLANDSE ZAKEN</p>
<p>N.B.</p> <p>1. Van elk stembureau</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Geregistreerde stembiljetten ⇒ Geannuleerde (teruggenomen) stembiljetten ⇒ Genummerde teststemmen ⇒ Aanstiplijsten 	<p>VREDERECHTER</p>

D. PRESENTIEGELDEN, ONKOSTENVERGOEDINGEN EN VERZEKERINGSPOLIS

1. Presentiegelden

1.1. De voorzitter, de bijzitters en secretarissen van de kantonbureaus ontvangen presentiegeld. Dit presentiegeld bedraagt:

- ⇒ **93 euro** voor de voorzitters van de kantonhoofdbureaus;
- ⇒ **37 euro** voor de bijzitters en secretarissen van de kantonhoofdbureaus ;
- ⇒ **40 euro** voor de voorzitters, secretarissen en bijzitters van de elektronische stembureaus;

1.2. Deze presentiegelden worden door bpostovergeschreven op de rekening van de betrokkenen.

Opdat de Post de bedragen van dit presentiegeld zou kunnen overschrijven op de rekening van de leden van de kiesbureaus, moeten zij de bijlage bij het proces-verbaal invullen en ondertekenen. Deze bijlage moet opgesteld worden in twee exemplaren. Een exemplaar moet overhandigd worden aan de voorzitter van het kantonhoofdbureau A, het ander exemplaar moet bewaard worden door de voorzitter van het betrokken bureau.

1.3. De voorzitter van het kantonhoofdbureau **zal alle formulieren voor de betaling van het** presentiegeld van alle kiesbureaus (stembureaus en andere hoofdbureaus) van zijn kanton bijeenbrengen en ze de maandagochtend overhandigen aan de postontvanger. Om een vlotte betaling te verzekeren, moeten voorafgaande en duidelijke akkoorden met de laatstgenoemde afgesloten worden.

De voorzitter van het kantonhoofdbureau zal, door middel van aanstippingen op een samenvattende tabel, nagaan of voor elk kiesbureau hem een formulier voor de presentiegelden werd overhandigd.

2. Verplaatsingskosten

2.1. De leden van de kiesbureaus hebben recht op een vergoeding van de verplaatsingskosten wanneer zij zetelen in een gemeente waar zij niet ingeschreven zijn in de bevolkingsregisters, noch op de kiezerslijst.

Bovendien heeft de voorzitter recht op een vergoeding voor de verplaatsingen die hem opgelegd worden door de wettelijke bepalingen en die hij met een eigen vervoermiddel uitvoert voor het doorsturen van de door de wettelijke bepalingen voorgeschreven documenten.

Het bedrag van deze vergoeding voor de verplaatsingen bedraagt 0,20 euro per afgelegde kilometer.

2.2. Een vergoeding voor de verplaatsingen kan online worden aangevraagd via een web toepassing die kortelings voor de verkiezingen zal worden megedeeld op de website <https://verkiezingen.fgov.be/>. Voor een snelle uitbetaling, raden wij u aan deze web toepassing te gebruiken.

U kan ook het formulier ACF/15bis invullen dat hiervoor voorzien is. Dit moet binnen de drie maanden opgestuurd te worden naar de Federale Overheidsdienst, Directie Verkiezingen en Bevolking/Verplaatsingskosten, Park Atrium, Koloniënstraat, 11, 1000 Brussel.

Er moet voor gezorgd worden dat de schuldvordering op een volledige wijze opgemaakt wordt, met bijzonder aandacht voor het rekeningnummer dat duidelijk moet worden ingevuld .

3. Verzekeringpolis

Een verzekeringpolis wordt eveneens onderschreven door de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken voor de leden van de kiesbureaus. Zij dekt:

1. de lichamelijke schade die voortvloeit uit ongevallen die de leden van de kiesbureaus kunnen overkomen zowel in de uitoefening van hun ambt als op de heen- en terugweg van hun hoofdverblijfplaats naar de vergaderplaats van hun bureau;

Zij dekt ook de burgerlijke verantwoordelijkheid die voortvloeit uit de schade die de leden van de kiesbureaus door hun toedoen of schuld aan derden zouden kunnen berokkenen zowel in de uitoefening van hun ambt als op de heen- en terugweg van hun hoofdverblijfplaats naar de vergaderplaats van hun bureau.

E. BELGEN IN HET BUITENLAND

Om de organisatie en procedure van de verkiezingen voor de Belgen in het buitenland eenvoudiger te maken, werd deze bevoegdheid grotendeels naar de FOD Buitenlandse Zaken overgedragen.

De FOD Buitenlandse Zaken stelt hierover een afzonderlijke omzendbrief op voor de gemeentebesturen en de hoofdbureaus.

Samenvattende tabel met de taken van het kantonhoofdbureau

A. VOOR DE STEMMING

	<i>Beschrijving</i>	<i>Datum</i>	<i>Zie nr.</i>
1.	Mededeling van de contactgegevens van de FOD Binnenlandse Zaken	woensdag, 24 april 2019	B.1 op pagina 11
2.	Ontvangst, van elke gemeente van het kanton, van de lijst met de personen die in aanmerking komen om aangewezen te worden als voorzitter/bijzitter van een stembureau	maart 2019	B. 2.12 en 2.13 op pagina 14
3.	Aanplakken van een bericht betreffende de inontvangstneming van de aanwijzingen van de getuigen voor de stembureaus	zaterdag, 11 mei 2019	B. 3 op pagina 16 en 17
4.	Doorsturen van een lijst die de samenstelling van de kiesbureaus van het kanton bevat naar ⇒ de voorzitter van het collegehoofdbureau; ⇒ de voorzitter van het kieskringhoofdbureau;	Ten laatste op 12 mei 2019	B. 2.15 op pagina 15
5.	Doorsturen van een lijst met de samenstelling van de kantonhoofdbureaus naar ⇒ de provinciegouverneur; ⇒ de personen die hiervoor uiterlijk op 11 mei 2019 een aanvraag vericht hebben .		B.2.15 op pagina 15
6.	Inontvangstneming van de aanwijzingen van de getuigen voor de stembureaus	Op dinsdag 21 mei 2019, van 14 tot 16 uur	B. 3. op pagina 17
7.	Aanwijzing van de voorzitters en bijzitters van de stembureaus	TEN LAATSTE 23 mei 2019	2.4, 2.8 op pagina 12 en 13
8.	Inontvangstneming van de USB-sticks	donderdag 23 mei 2019	B. 4 op pagina 18
9.	Overhandiging van de USB-sticks aan de voorzitters van de stembureaus	Op de dag vóór de stemming	B. 4 op pagina 18

B. NA DE STEMMING

	<i>Beschrijving</i>	<i>Zie nr.</i>
1.	Totalisatie	C. 1 op pagina 21
2.	Mededeling van de uitslagen via digitale weg aan de Minister van Binnenlandse Zaken	C.2 op pagina 22
3.	Versturen, via digitale weg en op papier, van het proces-verbaal dat de samenvattende tabel bevat	C.3 op pagina 22
4.	Versturen van de stukken	C.6 op pagina 27
5.	Bijeenbrengen van de lijsten voor de betaling van het presentiegeld en doorsturen naar de postontvanger	C.6 en D. 1.3 pagina 27 en 29